

KRİMİNOLOJİ İÇİN DİSİPLİN ÇAĞRISI!

Yard. Doç. Dr. Tuba Topçuoğlu*

Özet

Ülkemizde ilk Kriminoloji Enstitüsü 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kurulmuş ve yine ilk kez 1953 yılında kriminoloji dersi İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde seçmeli olarak öğretilmeye başlanmıştır (Dönmezer, 1994). Bu yazı, tüm dünyada kriminoloji disiplininin geldiği nokta ve gördüğü itibara karşın süreç içerisinde ülkemizde bu alanın neden yeterince gelişemediği sorunsalı üzerinde durup, konuyu irdelemeyi amaçlamaktadır. Burada kriminolojinin tanımı ve unsurları üzerinden ortaya konulan değerlendirme, zaman içerisinde ülkemizde kriminolojiye duyulan ilginin ve konuya ilişkin olarak yapılan araştırmaların giderek arttığını; ancak söz konusu çalışmaların bilimsel yeterlilik açısından ciddi sınırlılıklar taşıyıp suçluluğun nedenlerine ilişkin yanıtıcı sonuçlar ortaya koyabileceğini göstermektedir. Kriminoloji alanında bilimsel çalışmaların yetersizliği beraberinde politika uygulayıcıları da suç önleme ve suçun kontrolüne ilişkin sosyal müdahale programları geliştirme noktasında bilimsel dayanaktan yoksun bırakmaktadır. Nitekim tüm bu sorunların kaynağı 2014 yılı itibarı ile ülkemizde kriminolojinin bağımsız bir disiplin olarak bulunmaması ve bu ülkenin kriminolog yetiştirememesi gerçeğinde aranmalıdır.

Giriş

Bu yazı ülkemizde kriminolojinin bir disiplin olarak durumunu ve bu alanda yapılan araştırmaların bilimsel kriterler ışığında genel bir değerlendirmesini içermektedir. Ülkemizde ilk Kriminoloji Enstitüsü 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde kurulmuş ve 1953 yılında da kriminoloji yine ilk kez İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde seçmeli ders olarak verilmeye başlanmıştır (Dönmezer, 1994). Yıl 2014 itibarıyla, aradan yaklaşık olarak 60 yıl geçmesine rağmen kriminoloji dersi ülkemizde bugün de hâlâ hukuk fakültelerinde (ve fen edebiyat fakültelerinde sosyoloji ve psikoloji bölümlerinde) seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Tüm dünyada kriminoloji disiplininin geldiği nokta ve gördüğü itibara karşın süreç içerisinde ülkemizde bu alan yeterince gelişmemiştir. Kriminolojik araştırmaların ülkemizdeki durumuna ilişkin olarak büyük resmi daha iyi görmek ve yapılan araştırmaları daha sistematik olarak değerlendirebilmek için ilk olarak kriminolojinin tanımı üstünde durmak gerekmektedir. Kriminoloji, suçluluğun boyutu ve doğasını, nedenlerini, kontrolünü ve önlenmesini bilimsel olarak araştıran ve bunu yaparken de sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, hukuk, ekonomi, antropoloji, biyoloji ve genetik gibi birçok bilim alanındaki bulgulardan faydalanan çok disiplinli bir daldır (Dönmezer, 1994; Sokullu-Akıncı, 2012). Bu makale, tanımından hareketle kriminolojinin unsurlarının –suçluluğun ölçülmesi, suçluluğun nedenlerinin incelenmesi ve

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza Hukuku Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi.

suçun kontrolü ve önlenmesi- ülkemizde hangi gelişim aşamasında olduğu üzerinde durmaktadır.

1. Suçluluğun Ölçülmesi

Kriminolojinin ilk olarak önemle üstünde durduğu konu, aynı zamanda açıklamaya çalıştığı olgu olan suçluluğun ölçülmesidir. Kriminoloji, bir toplumda “gerçekte” meydana gelen bütün suçların neler olduğunu, bu suçların hangi sıklıkla ve kimler tarafından işlendiğini araştırmaktadır. Suçun ölçülmesi ise sadece ülkemizde değil genel olarak tüm dünyada oldukça sorunlu bir alandır. Geleneksel olarak suçun ölçümü resmi kaynaklara dayanmaktadır. Resmi kaynaklar denilince ülkemizde akla gelen şüpheli ve tutuklulara ilişkin polis istatistikleri ile sanıklar, hüküm giyenler ve cezaevindeki mahkûmlar hakkında tutulan adli istatistiklerdir. Suçun ölçülmesinde sadece resmi istatistiklere dayanmanın getirdiği sınırlılıklar çok iyi bilinmektedir (Coleman ve Moynihan, 1999; Polat ve Gül, 2010). Her şeyden önce bu istatistikler ceza adalet sisteminin farklı aşamalarında derlenen verilerdir ve gerçekte birbirinden farklı şeyler ölçmekte olduklarından doğrudan karşılaştırma yapmaya uygun değildirler (Farrington ve Jolliffe, 2005). Örneğin toplumda işlenen her suç polis kayıtlarına yansımadağı gibi polise kayıtlı her şüpheli hakkında da kamu davası açılmamaktadır. Ayrıca hakkında kamu davası açılmış olsa bile her sanık hüküm giymemekte ve de her hüküm giyen sanık yaptırım olarak cezaevine gönderilmemektedir. Dolayısıyla toplumda işlenen bütün suçlar resmi kayıtlara yansımadağı gibi, sisteme girenler de sistem içerisinde büyük oranda bir filtreleme sürecinden geçmektedir. Üstelik bu geçişi etkileyen etkenler söz konusu suç davranışından bağımsız olarak kişinin sosyal, demografik ve ekonomik özellikleri ve ayrımcılığa maruz kalma gibi birçok etken tarafından da belirlenebilmektedir (Cohen, 1988; Smith, 2005). Ceza adalet sisteminin çeşitli aşamalarından elde edilen verilerden hangisinin suç ve suçluların miktarını daha iyi yansıttığı sık sık tartışılmakla beraber, kimilerine göre suç anına en yakın olarak tutulan polis istatistikleri diğerlerinden daha geçerli kabul edilmektedir (Aebi ve Linde, 2012; Sellin, 1931). Fakat gerek suçun ölçümü olsun gerekse suçun nedenlerine ilişkin kuramsal modellerin test edilmesi olsun polis istatistikleri de kendi içinde ciddi sınırlılıklar barındırmaktadır (Coleman ve Moynihan, 1999; Polat ve Gül, 2010). Öyle ki gerçekte işlenen suçlarda hiçbir değişiklik olmadığı durumlarda bile tüm resmi suç istatistiklerinde olduğu gibi polis istatistikleri de ciddi bir değişim gösterebilmektedir. Örneğin, insanların maruz kaldıkları suçları polise bildirme davranışları ya da polisin suçları kayıt etme rutini gözlemlenen istatistikleri ciddi anlamda etkileyebilmektedir (Coleman ve Moynihan, 1999). İşte bu noktada **suç mağduriyet anketleri** polise bildirilen ve bildirilmeyen suçlar arasındaki farkı tahmin etmekte ve suçlardaki karanlık sayıları aydınlatmakta en sık kullanılan suç ölçüm tekniklerinden biri olmaktadır (Coleman ve Moynihan, 1999).

Amerika Birleşik Devletlerinde ulusal düzeyde ilk suç mağduriyeti anketi 1972 yılında gerçekleştirilmiştir (Coleman ve Moynihan, 1999). Ülke bazında tüm adreslerden temsili olarak seçilen örneklem dâhilinde 12 yaş üstü hane halkı üyeleri ile düzenli aralıklarla mülakatlar gerçekleştirilmiş ve bu kişilerin yaşadıkları suç mağduriyetine ilişkin çok yönlü bilgi elde edilmiştir. Bu anket çalışmaları bir taraftan suç istatistiklerindeki karanlık sayıları kısmen aydınlatırken, diğer taraftan da insanların yaşadıkları mağduriyetleri polise bildirme oranlarını ve bu oranların hem zaman içerisinde hem de farklı sosyal gruplar

arasında farklılık gösterip göstermediğini inceleme noktasında büyük katkı sağlamıştır. Ulusal düzeyde gerçekleştirilen mağduriyet anketleri Amerika'da bugün de yürütülmeye devam etmektedir. Söz konusu çalışma kapsamında her yıl yaklaşık 90,000 haneden 160,000 civarı kişi ile yılda iki kez olmak üzere görüşmeler yapılmaktadır. İngiltere ve Galler'de ise ilk ulusal suç mağduriyeti çalışması 1982 yılında gerçekleştirilmiştir. Ülke nüfusu üzerinden seçilen temsili örneklem dâhilinde 10,000'in üzerinde 16 yaş ve üstü katılımcı ile mülakat yapılmış, bu kişilere son 12 ay içerisinde yaşadıkları mağduriyetlere ilişkin sorular sorulmuştur. Zaman içerisinde bir takım değişikliklerle birlikte söz konusu çalışma tekrarlanmış (1982, 1984, 1988, 1992, 1994, 1996, 1998, 2000, 2001) ve 2001 yılından itibaren de düzenli hale getirilmiştir. Suç mağduriyeti çalışmaları ilk ortaya atıldığı andan itibaren hızla tüm Avrupa, Kanada ve Avustralya'da yaygınlaşmıştır.

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de bilinen ve resmi istatistiklere yansayan suçlar ve failer, gerçekte var olan toplam suçların ve failerin sadece *bir bölümünü* yansıtmaktadır. Ne yazık ki Türkiye'de ulusal düzeyde suç mağduriyet çalışmaları yürütülmediği için suç istatistiklerine ilişkin karanlık sayılar hakkında ülke bazında bir tahminde bulunmak mümkün olmamaktadır. Ancak Türkiye'nin ilk kez 2005 yılında katıldığı Uluslararası Suç Mağdurları Çalışması kapsamında İstanbul'da hane bazında gerçekleştirilen anket çalışması sonuçları, karanlık sayıların suç tipine göre değişiklik gösterdiğini ve hatta araba hırsızlığı hariç incelenen suç tiplerinin çoğunda gerçekte yaşanan mağduriyetlerin polise bildirilme oranının %50'nin altında olduğunu ve dolayısıyla da İstanbul'da yaşanan mağduriyetlerin aslında çoğunun sisteme yansımadığını göstermektedir (Jahic ve Akdaş Mitrani, 2010).

Suçluluğun ölçümüne ilişkin olarak dünyada kullanılan bir diğer teknik de kişilerin geçmişte işledikleri suç davranışlarını itiraf etmelerine dayanan anket çalışmalarıdır. Mağduriyet anketleri gibi **kişisel suç bildirim anketleri** de bir taraftan resmi suç istatistiklerinde mevcut olan karanlık sayıların aydınlatılmasına katkı sağlarken, diğer taraftan suçluluğun ölçümüne ilişkin olarak ceza adalet sistemi içerisinde oluşan resmi istatistiklere alternatif bir veri teşkil etmektedir. Failerin kendi bildirimlerine dayalı olarak gerçekleştirilen anketler Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk olarak 1940 ve 1950'li yıllarda gerçekleştirilmiş ve zamanla geliştirilen teknik tüm Avrupa ülkelerinde hem suçluluğun –özellikle de çocuk suçluluğunun– ölçümünde hem de çeşitli suç teorilerinin test edilmesinde kullanılmıştır (Coleman ve Moynihan, 1999; Klein 1989). Bu teknik ilk kez 1972 yılında Amerika'da çocuk suçluluğunun ulusal düzeyde değerlendirilmesinde kullanılmış ve 13 ila 16 yaşları arasında olan 847 erkek ve kız çocuk üzerinde uygulanmıştır (Williams ve Gold, 1972). Bir diğer önemli ulusal çalışma Elliott ve arkadaşları (1985) tarafından ilk olarak 1976 yılında 11 ila 17 yaşları arasındaki 1,725 çocuktan oluşan ulusal örneklem üzerinde gerçekleştirilen ve sonrasında bu çocukları 30'lu yaşlarına kadar takip eden Ulusal Gençlik Anketi'dir (Coleman ve Moynihan, 1999). Maalesef bugüne kadar ülkemizde ulusal düzeyde gerçekleştirilmiş her hangi bir suç bildirim çalışması bulunmamaktadır.

Aslında resmi ve resmi olmayan ölçüme dayalı olan suç ölçüm tekniklerinin hiç biri kusursuz olmamakla birlikte her birinin kendi içinde güçlü ve zayıf olduğu yanları bulunmaktadır (Coleman ve Moynihan, 1999; Thornberry ve Krohn, 2000). Örneğin polis istatistikleri en ciddi suçları ve suçluları içerirken, kişisel bildirim anketleri kapsamında genelde daha az ciddi suçlara ilişkin

veri elde edilmektedir; fakat bununla beraber bu anketler sayesinde resmi istatistiklere yansımaya pek çok suç da tespit edilebilmektedir (Thornberry ve Krohn, 2000). Ayrıca suç mağduriyet anketleri düzenli aralıklarla yapıldığında mağduriyet oranlarının ve mağdurların mağduriyetlerini polise bildirme eğilimlerinin zaman içerisinde nasıl bir değişim gösterdiğini inceleme imkânı vermektedir. Böylelikle mağduriyet anketleri, polis istatistiklerinin eleştirel olarak değerlendirilmesini mümkün kılmakta ve zaman içerisinde suç oranlarında “gerçek” bir değişim olup olmadığı konusunda bizi önemli oranda bilgilendirebilmektedir. Bu nedenle bugün kriminoloji alanında uygulamada kabul gören ve geçerliliği en üst düzeye çıkarılan ideal yöntem suçun ölçümünde aynı anda birden çok kaynağa dayanılması ve farklı kaynaklardan elde edilen verilerin sistemli bir şekilde karşılaştırılmasıdır (Aebi ve Linde, 2010; Enzmann ve Podana, 2010; Killias, Lucia, Lamon ve Simonin, 2004). Ancak Türkiye’de suçun ölçümü sadece resmi suç istatistiklerine dayandığından dolayı ülkemizde suça ilişkin karanlık sayılar, yaşanan mağduriyetler, suç mağdurlarının mağduriyetlerini polise bildirme eğilimi hakkında ulusal düzeyde tahminde bulunmak ve elimizdeki resmi suç istatistiklerini kesitsel ve boylamsal olarak eleştirel bir şekilde değerlendirebilmek mümkün olmamaktadır.

Son olarak, şunu da belirtmek gerekir ki suçun resmi olmayan yollardan ölçümünde yararlanılan mağduriyet ve kişisel suç bildirim anketleri ayrıca suçluluğun birey düzeyinde açıklanmasında da büyük önem arz etmektedir; çünkü resmi istatistikler kitle düzeyinde veriler içerdiğinden dolayı suç teorilerinin ampirik olarak test edilmesinde son derece sınırlıdır. Bu noktada, ülkemizde sıklıkla düşülen bir yanılgıya değinmek gerekmektedir. *Ekolojik yanılgı*, bir analiz birimi (örn: kişi, şehir, demografik grup) üzerinde toplanan veri üzerinde inceleme yaparken bu verilerden elde edilen bulgular ışığında farklı analiz birimleri hakkında sonuca varma yanılgısıdır (Bachman ve Schutt, 2003). Ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında, şehir bazında polis istatistikleri üzerinden yapılan araştırma sonuçlarına dayanarak birey düzeyinde açıklamalar getirmeye çalışıldığını sıklıkla görmekteyiz. Örneğin, hırsızlık suçunun işsizliğin fazla olduğu illerimizde daha çok olması, işsiz olmanın kişilerde hırsızlık suçu işleme ihtimalini arttıracak şekilde bir yanılgıya neden olmaktadır. Oysa doğru olsa bile söz konusu araştırmanın sonuçlarına dayanarak böyle bir sonuç kesinlikle çıkarılamamaktadır. İşsiz kalmak ve suçluluk arasındaki nedensel ilişkiyi birey düzeyinde açıklayabilmek için yine birey düzeyinde bir analiz yapılması gerekmektedir. Bu noktada da suçluluğu ve suçluluğa neden olabilecek etkenleri kişi düzeyinde ölçen suç mağduriyet ve kişisel suç bildirim anketleri büyük önem taşımaktadır.

2. Suçluluğun Nedenlerinin İncelenmesi

İkinci olarak, kriminoloji suçluluğun nedenlerini açıklamaya çalışır ve bunu yaparken suçluluğa ilişkin çeşitli kuramsal modeller ileri sürer; sonrasında da bu modellerin suçluluğu açıklamadaki geçerliliğini ampirik olarak test eder. Suçluluğa ilişkin geliştirilen kuramsal modeller ve bu modellerin test edilmesinden elde edilen ampirik bulguların suç önleme stratejilerinin geliştirilip uygulanmasında büyük önemi bulunmaktadır. Aslında her suç önleme stratejisinin arkasında üstü kapalı ya da açık bir şekilde mutlaka bir suç teorisi bulunmaktadır; dolayısıyla bir suç teorisi ne kadar ampirik geçerliliğe sahip ise o teorinin ileri sürdüğü nedensel etkenleri hedef alan bir suç önleme strate-

jininin de suç önlemede o kadar başarılı olma şansı bulunmaktadır (Akers ve Sellers, 2009).

Ülkemizde suçluluğun nedenlerini ortaya çıkarmak için gerçekleştirilen ampirik çalışmalara değinmeden önce ilk olarak şunu belirtmek gerekir ki bilinen suç teorilerinin neredeyse tamamı gelişmiş Batı toplumlarındaki araştırmacılar tarafından ve orta sınıf Anglo-Amerikan insan üzerinden geliştirilip ileri sürülmüştür. Söz konusu teorileri geliştirenler kuramsal modellerinde kendi toplumlarındaki belli başlı sorunlara cevap aramışlar ve bunu yaparken ileri sürdükleri kuramsal kavramlarla da içinde buldukları toplumun tutum ve davranışlarını yansıtmışlardır. Herhangi bir sosyo-kültürel grupta geliştirilen kuramsal bir modelin ve bu modelin ortaya çıkardığı belli başlı risk etkenlerinin evrensel olduğunu en baştan kabul etmek mümkün değildir. Her ne kadar gelişmiş Batı toplumlarında uzun yıllardır yürütülen çalışmalar sayesinde suçluluk için risk oluşturan etkenlerin belirlenmesi yönünde ciddi ilerleme gösterilmiş ve birçok risk etkeninin farklı ülkelerde farklı sosyo-kültürel ortamlara rağmen benzerlik gösterdiğine ilişkin sağlam bulgular ortaya koyulmuş olsa da bazı etkenlerin sosyal, ekonomik ya da kültürel farklılıklardan dolayı sadece belli ülkelerde geçerli olduğu yönünde de elimizde veri bulunmaktadır (Farrington ve Loeber, 1999). Hatta aynı ülke sınırları içinde bile risk etkenleri cinsiyet (Farrington ve Painter, 2004) ya da etnik gruba (Farrington, Loeber ve Stouthamer-Loeber, 2005) bağlı olarak önemli oranda değişiklik gösterebilmektedir. Öyle ki bir sosyal grup için risk teşkil eden bir etken, bir diğer grup üyeleri için koruyucu ya da nötr özellik bile gösterebilmektedir (Deater-Deckard, Dodge ve Sorbring, 2005; Gunnoe ve Mariner, 1997). Dolayısıyla, bu teorik modellerin öne çıkardığı risk etkenlerin ve bu etkenlerin suçluluğa yol açtığı ileri sürülen nedensel mekanizmaların, Batı kültüründen belli noktalarda farklılık gösteren Türk toplumunda ne derece geçerli olup olmadığının test edilmesi, gerekirse bu modellerin revize edilmesi gerekmektedir.

Ayrıca suçluluğun nedenlerine ilişkin ileri sürülen kuramsal modellerin ampirik olarak test edilmesi noktasında “nedensellik”in sosyal bilimlerde ne ifade ettiğine mutlaka değinmek gerekmektedir. Nedensellik, “her şey sabitken” bir X değişkeninde meydana gelen bir değişim sonrasında Y değişkeninde bir değişim meydana gelmesidir. Tabii şunu da eklemek gerekir ki sosyal bilimlerde nedensellikten bahsederken aslında kastedilen, bire bir katı bir nedensellikten ziyade “olasılıklı” bir nedenseliktir. Dolayısıyla suçluluğun nedenlerinden bahsederken de aslında suçluluk *ihtimalini* arttıran etkenler kastedilmektedir. Herhangi iki değişken arasında nedensel bir ilişki olduğundan söz edebilmek için olmazsa olmaz üç kriterin mutlaka yerine getirilmesi gerekmektedir: Zamanda öncelik, bağıntı (ampirik ilişki) ve gözlemlenen ilişkinin bir yanlısına olmaması durumu (Shadish, Cook ve Campbell, 2002). Yani ilk olarak sonuca neden olan etken sonuç değişkeninden önce gerçekleşmek durumundadır. İkinci olarak, nedensel etkendeki bir değişim sonrası sonuç değişkeninde istatistiksel olarak anlamlı –yani sadece şans etkeni ile açıklanamayacak ölçüde– bir değişim gözlemlenmelidir. Son olarak da neden-sonuç arasında gözlemlenen bağıntı her iki değişkene de neden olabilecek üçüncü değişkenler ile açıklanamamalıdır.

Sonuncu şartı bir örnek ile açıklamak gerekirse, cezaevine gönderilmek yerine denetimli serbestliğe hüküm giymenin uyuşturucu kullanıcılarında mükerrer suçluluğa etkisini incelediğimizi ve yaptığımız ölçümler sonucunda denetimli serbestlikteki uyuşturucu kullanıcılarının cezaevine gönderilenlerle

karşılaştırıldığında tekrar tutuklanma ihtimallerinin daha düşük olduğunu tespit ettiğimizi varsayalım. Gerçekten de cezaevine girmek tekerrürü artırıcı bir etki yaratabilir; ancak böylesi güçlü bir sonucu varmadan önce diğer alternatif açıklamaların mutlaka değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin kişinin önceki sabıka kaydı kişinin denetimli serbestliğe mi yoksa cezaevine mi gönderileceği (yani yaptırımın türü) üzerinde etki eden önemli bir etkidir. Ayrıca yapılan ampirik araştırmaların gösterdiği en istikrarlı bulgulardan biri kişinin suçluluğunu öngören en güçlü değişkenin yine kişinin önceki suç davranışı olduğudur (Hawkins, Herrenkohl, Farrington ve diğerleri, 1998; Lipsey ve Derzon, 1998). Dolayısıyla kişinin önceki sabıka kaydı aynı zamanda kişinin sonraki suçluluğunu da büyük oranda etkilemektedir. Sonuç olarak; cezaevine girmek ve sonrasında tekrardan suçluluk arasında gözlemlenen ilişki, kısmen ya da tamamen kişinin önceki sabıka kaydı ile açıklanabilmektedir. İkincisinin gerçekleşmesi durumunda ise en başta ortaya koyduğumuz cezaevine girmek ve tekrar suçluluk arasındaki nedensel ilişki artık söz konusu olmamaktadır.

Rastlantısal kontrollü deneyler, nedenselliğin olmazsa olmaz üç şartını yerine getirmekte ve bu nedenle de 'nedensel geçerlik' açısından en yüksek standardı teşkil etmektedirler (Shadish, Cook ve Campbell, 2002). Bu tür deneysel çalışmalarda en az bir deney, bir de kontrol grubu bulunmakta ve denekler bu gruplara tamamen *rastlantısal* olarak yerleştirilmektedir. Deneklerin deney ve kontrol gruplarına rastlantısal bir şekilde yerleştirilmeleri her iki grup içinde yer alan deneklerin tek bir şey –yani yapılan müdahale– dışında her açıdan birbirlerine benzemelerini sağlamaktadır. Gerçekleştirilen müdahale sonrasında her iki grup içerisinde sonuç değişkeni değerlendirilmekte ve aralarında gözlemlenen fark güvenli bir şekilde yapılan müdahaleye atfedilebilmektedir. Ancak elbette pratik ve etik nedenlerden dolayı, sosyal bilimler alanında rastlantısal kontrollü deneyler her konunun araştırılmasında uygulanamamaktadır. Örneğin, çocuğa karşı fiziksel şiddetin çocuklarda saldırganlığa yol açıp açmayacağı öğrenmek için çocuklardan deney ve kontrol grupları oluşturup deney grubundaki çocuklara fiziksel şiddet uygulayamazsınız. Bu konunun araştırılması için gözlemsel çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Gözlemsel çalışmalar, katılımcılar üzerinde her hangi bir deneysel müdahalenin gerçekleştirilmediği, doğal olarak gerçekleşen olay ve deneyimleri inceleyen çalışmalardır (Rosenbaum ve Rubin, 1984). Gözlemsel çalışmalardan elde edilen araştırma bulguları nedensel geçerlilik açısından aynı değerde değildir. Murray, Farrington ve Eisner (2009) gözlemsel çalışmaların nedensel geçerlilik açısından değerlendirilmesine yönelik yaptıkları çalışmada şu üç kavram arasındaki ayrımı özellikle vurgulamışlardır: **suçluluk ile bağıntılı olan etken** (*correlate*), **suçluluk için risk oluşturan etken** (*risk factor*) ve **suçluluk için nedensel risk etkeni** (*causal risk factor*). Murray ve arkadaşlarının (2009) göre, herhangi bir değişkenin suçluluk ile bağıntılı olduğunun ispatı için kişilerin zaman içerisinde tek bir noktada değerlendirildikleri kesitsel araştırma tasarımı yeterlidir; çünkü söz konusu değişken ile suçluluk arasında ampirik bir ilişki olduğunun gösterilmesi yeterli olmakla beraber bu değişkenin öngören veya nedensel olması gerekmemekte ve bu nedenle de zamanda öncelik ilkesinin gerçekleşme şartı aranmamaktadır (Kazdin ve diğerleri, 1997; Kraemer ve diğerleri, 1997, 2001).

Suçluluk için *risk oluşturan etkenler* ise kişinin ileride suç davranışını –suç işlemeye başlama yaşının küçüklüğü, suç işleme sıklığı ve devamlılığı açısından– öngören etkenler olarak tanımlanmaktadır (Farrington, 2002; Kazdin,

Kraemer, Kessler ve diğerleri, 1997). Risk etkenlerinin tespit edilebilmesi için aynı kişilerin zaman içerisinde belli aralıklarla değerlendirildikleri boylamsal çalışmalar gerekmektedir; çünkü bir değişkenin suçluluk için risk etkeni olabilmesi için bu değişkenin suçluluk ile bağıntılı olması ve suçluluktan önce meydana gelmesi gerekmektedir (Murray, Farrington ve Eisner, 2009).

Suçluluğun *nedensel risk etkenleri* ise kendileri değiştiklerinde suçlulukta bir değişim meydana getiren risk etkenleridir. Herhangi bir değişkenin nedensel risk etkeni olduğunun ispatı için bu değişkenin suçluluk ile bağıntılı olması, suçluluktan önce meydana gelmesi ve de her şey sabit iken kişinin bu risk etkenine maruz kalması durumunda suç davranışında bulunma ihtimalinde bir artış olduğunun gösterilmesi gerekmektedir (Murray, Farrington ve Eisner, 2009).

Dünyada ve ülkemizde suçluluğu önlemeye ya da azaltmaya ilişkin uygulanan her programın başarısı her şeyden önce suçluluk riskini arttıran *nedensel risk etkenlerin* doğru olarak belirlenmesi ve sonrasında da bu etkenlerin sistematik olarak hedef alınması esasına dayanır (Farrington, 2002). Bu nedenle suçlulukla bağıntılı değişken, risk etkeni ve nedensel risk etkeni arasındaki ayrım önemlidir. Suçlulukla bağıntılı olan ya da nedensel olup olmadığı bilinmeden suçluluğu öngören risk etkenlerini hedef almak suçluluğu önleme ya da azaltma noktasında yeterli olmayabilir (Farrington, 2000). Suçluluğun önlenmesi ve suçun kontrolünde müdahale gerçekleştirme noktasında hedef alındığında suçluluğu azaltacak olan ve bu nedenle de asıl hedef alınmak istenen etkenler nedensel risk etkenleridir. Ancak bir değişkenin suçluluk için *nedensel risk etkeni* olup olmadığının ispatı da bilimsel açıdan bir o kadar zordur; çünkü her hangi bir risk etkenine maruz kalan kişilerde beraberinde birçok risk etkeni de gözlemlemek mümkündür. Dolayısıyla söz konusu risk etkeninin suçluluk üzerindeki etkisinin diğer risk etkenlerinden bağımsız olarak değerlendirilmesi gözlemsel çalışmalarda tamtamına mümkün olmamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, kriminoloji alanında risk etkenlerinin nedenselliğinin değerlendirilmesinde rastlantısal kontrollü deneylerin gerçekleştirilmesi her zaman mümkün olmadığından dolayı bu konudaki bulgular gözlemsel çalışmalara dayanmak zorundadır. Gözlemsel çalışmalara dayalı olarak ortaya konulan bulgular da kendi aralarında nedensellik konusunda değerlendirilebilmektedir. Gözlemsel çalışmalar içerisinde nedensel geçerlik açısından rastlantısal kontrollü deneylere en yakın araştırma tasarımı ileriye dönük olarak gerçekleştirilen boylamsal çalışmalardır (Murray, Farrington ve Eisner, 2009). Boylamsal çalışmalar, gerek suçluluğa etki edebilecek olası etkenler olsun gerekse suç davranışı açısından olsun katılımcıların zaman içerisinde belli aralıklarla gözlemlendiği ve dolayısıyla da çeşitli risk etkenlerindeki değişim sonrası kişilerin davranışlarındaki değişikliğin araştırılmasına imkân veren çalışmalardır.

Ülkemizde suçluluk üzerine araştırmalar 30'lu ve 50'li yıllar arasındaki dönemde hukukçularımızın gerçekleştirdiği öncü çalışmalar ile başlamıştır (örn., Dönmezer, 1943; İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü, 1953; Ankara Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü, 1954; İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü, 1964). Zamanla suçluluk konusu, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerden araştırmacıların da çalışmalarıyla, 1990'lı yıllarda giderek daha da artan bir ilgi görmüştür. Ülkemizdeki çalışmaların büyük bir bölümü, genel olarak tutuklu ve hükümlü yetişkinler ve güvenlik birimlerine getirilen çocuk ve gençler üzerine odaklanmıştır (Bal, 2007; Bayın-

dır, Özel ve Köksal, 2007; Erdoğan, 1993; Hancı, Dülger, Toy, Demirçin, Ertürk ve Coşkun, 1993, İçli, Arıkan, Bayrakçı, Maden, Asker, Öztürk, ve Özkan, 2007; Kızmaz ve Bilgin, 2010; Kocadaş, 2007; Tuğ, Doğan ve Hancı, 2002; Uluğtekin, 1991). Bu çalışmalar, ülkemizde suçluluğun yaygınlığı, işlenen suç çeşitleri ve faillerin belli başlı özelliklerini belirlemek açısından literatüre büyük katkı sağlamıştır.

Ancak bu çalışmaların en sınırlayıcı yönü, suçlu ya da suç şüphesi altında bulunan nüfus üzerinde elde edilen bulguların sanki suçluluğa neden olan etkenlermiş gibi sunulmasından kaynaklanmaktadır. Oysa bu çalışmalar bir grup suçlu ya da şüpheli insanı alıp onların demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel geri planları hakkında betimleme yapmaktan öteye gitmemektedir. Bu noktada *ileriye dönük* ve *geçmişe dönük* olarak gerçekleştirilen araştırmaların farkına değinmek gerekmektedir. Cezaevindeki hükümlüler üzerinde yapılan çalışmalar da keza bize geçmişe dönük olarak bu hükümlülerin yüzde kaçının belli başlı özelliklere sahip olduğunu betimlemektedir; fakat belli bir takım özelliklere sahip olan kişilerin ileriye dönük olarak ne kadarının ileride suç işleyebileceğini göstermemektedir. Oysa ileriye dönük ve geçmişe dönük olarak gerçekleştirilen araştırmalar farklı sorulara yanıt vermekle birlikte çok farklı sonuçlar da ortaya çıkarabilmektedir (Hunter ve Kilstrom, 1979). Örneğin Widom, Weiler ve Cotler (1999) çocuk istismarı ve ihmâlinin ileride çocuklarda uyuşturucu kullanımını nasıl etkileyebileceğine dair yürüttükleri çalışmada şunu göstermişlerdir: Geriye dönük olarak bakıldığında uyuşturucu kullananların %75'inin çocukken istismar ve ihmâl mağduru olduğunu; ancak ileriye dönük olarak bakıldığında ise çocukken bu yönde mağduriyet yaşayanların %35'inin, mağduriyet yaşamayanların ise %34'ünün ileride uyuşturucu bağımlısı olduğunu tespit etmişlerdir. Maalesef ülkemizde çoğu zaman aslında ileriye dönük analizlerin cevaplandırabileceği soruların, geçmişe dönük çalışmalar ile cevaplandırılabilenleri sanılmaktadır.

Geriye dönük olarak gerçekleştirilen söz konusu çalışmalar ayrıca ceza adalet sistemimizin kontrolü altındaki nüfusa odaklandığından sadece ceza hukukumuz tarafından suç olarak tanımlanan davranışlarla ilgilenmiş ve resmî olarak suçluluk oluşmadan önceki evreden itibaren suçluluğun da bir parçası olduğu daha genel antisosyal davranışın çocuklarda nasıl bir gelişimsel örüntü izlediğini, çocuklarda bu gelişimi büyük oranda etkileyen risk ve koruma etkenlerinin neler olduğunu incelemeyi pek mümkün kılmamıştır.

Ülkemizde özellikle 2000'li yıllarda yapılan çalışmalar ceza adalet sistemimizin kontrolü altında olmayan öğrenci gruplarına odaklanmıştır (örn., Demir, Baran ve Ulusoy, 2005; Duyan ve Duyan, 2007; Kumru, 2011; Özbay 2003, 2004; Ulusoy, 2006; Ulusoy, Özcan Demir ve Görgün Baran, 2005a; 2005b; Ünal, Çukur ve Özbayrak, 2010). Bu çalışmalar, ülkemizde resmî olmayan suçluluğa ve daha genel anlamda antisosyal sapma davranışına ilişkin değişkenlerin belirlenmesinde çok büyük katkı sağlamıştır. Bu çalışmalar, damgalama teorisi, gerilim teorisi, öğrenme teorisi, sosyal bağ teorisi gibi çeşitli kuramsal modelleri test etmiş ve sonuç olarak ebeveynlerin davranışları, parçalanmış aile, aile tarafından damgalanma gibi çeşitli aile etkenlerinin; akran grupları ile olan ilişkilerin niteliği, okulda fiziksel şiddete maruz kalma, okula olan bağlılık ve okulun sosyo-ekonomik özellikleri gibi etkenlerin çocuk ve gençlerde şiddet içeren ve içermeyen sapma davranışı ile yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Ancak bu çalışmaların neredeyse tamamı kesitsel araştırma tasarımıyla dayandığından dolayı, çocuklarda sapma ve suç davranışında risk

teşkil edebilecek etkenlerin belirlenmesinde yetersiz kalmaktadır (Murray, Farrington ve Eisner, 2009). Kesitsel çalışmalar zaman içerisinde tek bir noktada yapılan ölçümlere dayandığından elde edilen sonuçlar –kişilerin zaman içerisindeki değişimleri yerine (örneğin, neden şiddete maruz kalan kişi ilerde suç işler)– kişiler arasındaki farklılıklara ilişkin bulgulara dayanmaktadır (örneğin, neden şiddete maruz kalan kişiler şiddete maruz kalmayan kişilerden daha fazla suç işlerler). Sonuç olarak, kesitsel çalışmalar ancak antisosyal davranış ya da suçlulukla ilişkili olan değişkenlerin belirlenebilmesini sağlamakta; fakat suç davranışında bulunma olasılığını arttıran (azaltan) risk (koruyucu) etkenlerin belirlenmesinde yetersiz kalmaktadır. Risk ve koruyucu etkenlerin belirlenebilmesi için mutlaka kişilerin düzenli aralıklarla ve ileriye dönük olarak takip edildiği ve bu nedenle de ölçülen değişkenler ile sonuç değişken(ler)i arasında doğru zaman sırasının belirlenebilmesine olanak tanıyan boylamsal çalışmalara ihtiyaç vardır (Kraemer ve diğerleri, 1997; Murray, Farrington ve Eisner, 2009).

Ayrıca suçluluğun nedenlerinin araştırılmasına ilişkin üzerinde durulması gereken bir diğer konu da ülkemizde yapılan bilimsel çalışmalar dâhilinde ele alınan olası risk etkenlerinin ve sonuç değişkeni olan sapma davranışı ve suçluluğun ölçümüne ilişkindir. Herhangi bir boylamsal çalışmada olası bir risk etkeni ile kişinin antisosyal sapma davranışı ya da suçluluğu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunsa dahi görünürdeki bu bağıntı her iki değişken arasında mutlaka nedensel bir ilişki olduğu anlamına gelmemektedir; çünkü eğer hem olası risk etkeni hem de sapma davranışı yahut suçluluk aynı kaynağa (örn: anne veya öğretmen) dayanarak ölçülmüş ise söz konusu ilişki ortak yöntem varyansından dolayı gerçekte olduğundan çok daha fazla şişirilebilmektedir (Benjet ve Kazdin, 2003). En az bunun kadar önemli diğer bir konuda tek bir kaynağa dayanarak yapılan ölçümlerin bilimsel geçerlik açısından yetersiz olmasına ilişkindir. Gerek olası risk etkenleri olsun gerekse de sapma ya da suç davranışı olsun, farklı kaynaklara dayanarak elde edilen ölçümler arasında her daim bir uyumsuzluk söz konusudur (Achenbach, McConaughy ve Howell, 1987; Simons ve diğerleri, 1991). Hangi kaynak olursa olsun –ki bu çocuğun kendisi olabildiği gibi annesi, öğretmeni, arkadaşı ya da resmi merciler de olabilir– her birinin diğerlerine göre zayıf ve güçlü tarafları bulunduğundan hangi kaynağın diğerlerinden daha doğru ve geçerli bilgi verdiği konusunda dayanılabilecek bir ‘altın standart’ bulunmamaktadır (Loeber ve diğerleri, 1998; Stevens ve diğerleri, 2003). Bu nedenle, kriminolojik araştırmalarda elde edilen bulguların geçerliliğini arttırmak için hem olası risk etkenleri hem de kişilerin sapma ve suç davranışlarının ölçümünde birden fazla kaynağa dayanmak ve bazı durumlarda çeşitli istatistiksel yöntemler kullanarak bu ölçümleri birleştirmek gerekmektedir. Örneğin çocuğun sapma davranışları bir taraftan çocuğun kendisine, annesine ve öğretmenine sorarak diğer taraftan da polis kayıtlarına bakarak daha güçlü bir şekilde ölçülebilmektedir.

Gelişmiş Batı toplumlarında çocuklarda şiddet davranışları ve suçluluk üzerine çok uzun zamandır ileriye dönük boylamsal çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin İngiltere’de 1961 yılında Donald West tarafından başlatılan ve 1981’den itibaren David P. Farrington tarafından yürütülen Cambridge çalışması bu anlamda bir klasiktir (Farrington, Coid, Harnett, Jolliffe, Soteriou ve diğerleri, 2006). Söz konusu çalışma, Londra’nın doğusunda bulunan altı devlet okuluna kayıtlı 1953-4 doğumlu 411 erkek çocuğu 8 yaşından itibaren uzun yıllar boyunca takip ederek suçluluğun çocukluktan yetişkinliğe doğru

nasıl bir gelişme ve değişim gösterdiğini incelemiştir. Öyle ki araştırmanın ilk 24 yılında çocuklarla toplamda 10 kez mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırmada ele alınan çeşitli risk etkenleri ile sapma ve suç davranışının ölçümünde (çocukların kişisel bildirimleri, ebeveynlerle mülakatlar, akran grupları ve öğretmenlerin değerlendirmeleri, resmi polis kayıtları gibi) birden fazla kaynağa dayanılmıştır.

Batı'da yaygınlığına karşın bu tarz çalışmalar ülkemizde çok yeni ve sınırlıdır. Son yıllarda TÜBİTAK'ın desteğiyle gerçekleştirilen bazı çalışmalar bu anlamda öncü niteliğindedir (Kumru, 2011; Ünal, Çukur ve Özbayrak, 2010). Örneğin, Ünal, Çukur ve Özbayrak (2010), 2007/2008 akademik yılında İzmir İl Merkezi'ndeki 11 liseden 2,100 öğrenciyi (ortalama yaş = 17,1 yıl) kişisel bildirim tekniği ile hem kesitsel hem de bir yıl aralıkla boylamsal olarak takip ettikleri çalışmalarında aile, arkadaş grupları ve okulun gençlerde sapma ve şiddet davranışı ile olan ilişkisini 'sosyal öğrenme teorisi' çerçevesinde incelemişlerdir. Yine TÜBİTAK'ın desteğiyle, Kumru (2011), İstanbul, Bolu ve Ankara şehirlerinde 2007 yılında sırasıyla yaşları 4, 7 ve 10 olan üç farklı kuşaktan toplam 947 çocuğu, annelerini ve öğretmenlerini dört yıl boyunca takip ettiği boylamsal kuşak çalışmasında, çocukların bireysel özellikleri (mizaç ve cinsiyet), ailenin çocuk yetiştirme koşulları, uyguladıkları sosyalleştirme teknikleri ve yerleşim yeri gibi etkenler ile çocukların bilişsel, duygusal, olumlu ve olumsuz sosyal gelişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ancak erken çocukluk ve okul çağı döneminden itibaren çocuklarda sapma davranışı ve suç kariyerinin gelişimini –çocuğun bireysel özellikleri, aile, okul, akran grubu, yerleşim yeri özellikleri açısından– her boyutuyla ve birden fazla kaynağa dayanarak uzun yıllar içerisinde inceleyen çalışmalara ülkemizde büyük ihtiyaç vardır. Bu türde çalışmalar oldukça pahalı ve farklı disiplinler arasında işbirliği gerektiren çalışmalardır.

3. Suçun Kontrolü ve Önlenmesi

Son olarak, kriminoloji suçun kontrolü ve önlenmesine ilişkin çözüm önerileri ileri sürer. Söz konusu çözüm önerileri ceza adalet sistemi içerisinde yer alıp tekrar suçluluğun önlenmesini hedefleyebileceği gibi, tamamen sistemin dışında ve kişi henüz suç işlemeyen ve böylelikle sisteme dâhil olmadan önce yürütülen sosyal müdahale programlarını da içerebilmektedir. Kriminoloji aynı zamanda bu programların sonuç etkinliğini de ampirik olarak değerlendirmekte ve bu yönüyle de suçluluğun nedenlerine ilişkin olarak ilave ampirik bulgu sağlamaktadır. Dolayısıyla kriminolojide teori, araştırma ve politika arasında sürekli bir bağlantı bulunmaktadır.

Maalesef ülkemizde suçluluğa karşı çözümler genel olarak ceza adalet sistemi içerisinde aranmaktadır. Oysa suçluluğun daha etkin olarak önlenmesi noktasında ceza adalet sistemi içerisindeki politika ve uygulamaların yanı sıra bu sistemin dışında bulunan suç önleme stratejilerinin de mutlaka ele alınması gerekmektedir. Genel olarak, ceza adalet sistemi içerisinde gerçekleştirilen müdahalelerin amacı cezalandırma, geleneksel caydırıcılık (genel ya da özel), kısıtlama, iyileştirme, kamunun korunması ve zararın tazmini şeklinde özetlenebilir. Görüldüğü üzere, bu müdahale unsurları suçun kontrolü ve tekrarının önlenmesi dışında başka amaçlara da hizmet etmektedir. Ayrıca Batı Avrupa ve Amerika'da ceza adalet sistemi içerisindeki uygulamaların suçluluğun tekrarını azaltmadaki etkisini sistematik olarak değerlendiren araştırma bulguları da ceza infaz kurumuna girmek gibi sistem içerisindeki uygulamaların bazılarının

suçluluğu azaltmakta oldukça etkisiz olduğunu göstermektedir (Perry, McDougall ve Farrington, 2005).

Türkiye’de çocuk ve yetişkin ceza adalet sistemi, 2005 yılında gerçekleştirilen ceza hukuku reformu ile köklü bir şekilde güçlendirilmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, yeni çocuk adalet sisteminin bel kemiğini oluşturmakta ve aynı yıl yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakeme Kanunu ve diğer mevzuat değişiklikleri de geliştirilen yeni yasal çerçevenin diğer unsurlarını oluşturmaktadır. Mevzuatımıza getirilen yenilikler önemlilik arz etmekle birlikte; bugün sistemin birçok unsuru –özellikle de çocuk ceza adaleti açısından– halen gelişim aşamasındadır ve uygulamaya ilişkin olarak birçok sorun yaşanmaktadır (Balo, 2005; Unicef, 2009). Tam olarak uygulanamayan yasal değişikliklerin suçluluğu azaltmadaki etkinliğinin değerlendirilmesi, söz konusu yasal değişikliklerin genel anlamdaki etkinliğini anlamamız noktasında yetersiz kalacaktır. Kaldı ki ülkemizde ceza adalet sistemi içerisindeki mevcut uygulamaların suçluluğu azaltma noktasındaki etkinliklerini inceleyen her hangi bir sistematik araştırma bulunmamaktadır. Ülkemizde yetişkin ve çocuk ceza adaleti sistemi içerisinde etkin politika ve uygulama geliştirmek için ampirik araştırma bulgularından elde edilen kanıtlara büyük ihtiyaç vardır.

Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki mevcut ceza adaleti politikaları ve sistem içerisindeki uygulamaların tekrar suçluluğu azaltmakta etkili olduğu varsayılrsa bile toplumu derinden etkileyen suç probleminin sadece yasal düzenlemelerle çözümlenebilmesi mümkün olmamaktadır. Bunun en önemli nedeni yukarıda da belirtildiği gibi toplumda meydana gelen suçların ve faillerin sadece bir bölümünün ceza adalet sistemi içerisine girmesi ve de sisteme girdikten sonra dahi bu kişilerin sadece bir bölümünün mahkeme aşamasına gelip sonrasında işlediği suçtan dolayı hüküm giymesidir. Dolayısıyla, gerek kolluk kuvvetleri gerekse ceza adalet sisteminin diğer aktörleri tarafından yürütülen uygulamalar ve yapılan müdahaleler sisteme girenler üzerinde tekrar suçluluğu azaltmakta etkin olsa bile, polis, savcı ya da mahkemelerin toplumun tamamında meydana gelen suçluluğu azaltmaktaki etkisi sınırlı kalacaktır.

Ülkemizde suçluluğun önlenilmesi için ceza adalet sistemi dışında da çözüm aranmasını gerekli kılan bir diğer neden de ceza adalet sistemi içerisindeki uygulamaların (genel caydırıcılık unsurları dışında) büyük oranda kişiler sisteme girdikten sonra söz konusu olması ve bu nedenle de etkin müdahalede bulunma noktasında geç kalmasıdır. Bu noktaya ışık tutması açısından gelişmiş Batı ülkelerinde ortaya koyulan önemli kriminolojik araştırma bulgularına değinmek gerekmektedir. Suçluluk ve özellikle de çocuk suçluluğu Amerika ve İngiltere’de uzun zamandır gelişimsel yaşam boyu perspektifinden ele alınmaktadır (Loeber ve LeBlanc, 1990; LeBlanc ve Loeber, 1998). Gelişimsel yaşam boyu perspektifine göre, kişinin sapma davranışının yaşam içerisinde nasıl tezahür ettiği, kişinin yaşamı içerisinde izlediği yörünge üzerinde etki gösteren dinamik güçlerin etkileşimi sonucunda belirlenmektedir.

Literatürde gelişimsel yaşam boyu araştırmalarının iki bulgusu suç önleme açısından özellikle önem arz etmektedir. İlk olarak, gelişmiş Batı toplumlarında yıllar içinde ileriye dönük olarak yapılmış boylamsal çalışmalar, çocukların saldırgan dışa dönük davranış problemleri ve sapma davranışlarının zaman içerisinde önemli oranda *devamlılık* gösterdiğini ortaya koymuştur (Farrington, 1991; Hofstra ve diğerleri, 2000; Magnusson ve diğerleri, 1983). Öyle ki bir yaşta daha çok suç davranışında bulunan kişiler ileriki yaşlarda da

görelî olarak daha fazla suç işleme eğilimi göstermektedirler. İkinci olarak, boylamsal araştırmaların istikrarlı bir şekilde ortaya koyduğu bir diğ er bulgu da suçla başlama yaşı ile ileride gösterilen kronik ve ciddi suçluluk arasındaki ilişkidir (Loeber ve LeBlanc, 1990; Moffitt, 1993). Kural olarak, bir çocuk ne kadar erken yaşta dış a dönük davranış problemleri ve sapma davranışları gösterir, suç davranışı işlemeye başlarsa, ileride gençlik ve yetişkinlik döneminde ciddi suç davranışlarında bulunma ve uzun bir suç kariyeri geliştirme ihtimali o kadar fazla olmaktadır (Farrington, 1998; Lipsey ve Derzon, 1998)¹. Amerika'da çocukların resmi suç kayıtlarına ve kişisel suç bildirimlerine dayanarak gerçekleştirilen birçok boylamsal çalışma, suçluluğun 7-12 yaş arasında çok yaygın olduğunu ve daha geç dönemlerde suç işlemeye başlayanlar ile karşılaştırıldığında, bu yaşlarda suç işlemeye başlamanın ileride ciddi ve şiddet suçları içeren kronik suçluluk ve uzun bir suç kariyeri için çok daha önemli bir belirleyici etken olduğunu göstermektedir (Krohn ve diğ erleri 2001; Loeber ve Farrington, 2001a, 2001b).

Bu kriminolojik bulgular genel olarak suçluluğun çocuklukta başlayıp yetişkinliğ e doğru devamlılık gösteren daha geniş bir “antisosyal davranış sendromunun” parçası olduğunu göstermektedir (Farrington, 1997; 2002). Dolayısıyla, suçluluk aniden belirmemekte; fakat öncesinde çocuklukta yalan söyleme, mala zarar verme, okuldan kaçma, hayvanlara zarar verme, okulda zorbalık yapma gibi antisosyal davranışlar; ergenlikte sorumsuz ve ehliyetsiz araba kullanmak, aşırı alkol tüketimi gibi sapma davranışları ve sonrasında yetişkinlikte evde eş e ve çocuğ a karşı şiddet uygulama gibi antisosyal davranışlar ile zaman içerisinde bir gelişim göstermektedir (Farrington, 1997; 2002). Bu bulgular, çocukların gelişimini göz ardı ederek suçluluğun en yaygın olduğ u geç ergenlik dönemine odaklanan ve daha erken gelişim dönemlerinde suçluluğ a sebep olabilecek etkenleri ihmal eden çalışmaların suçluluğ u anlamada yetersizliğini işaret ederken, suçluluğ a gelişimsel yaşam boyu perspektifinden bakmanın önemini vurgulamaktadır (Loeber ve Hay, 1994; Thornberry, 1997).

Bu bulgular ayrıca çocuklara erken yaşlarda ve özellikle de ciddi suçluluk başlamadan çok önce yapılacak sosyal müdahalenin çok daha etkili olabileceğini önermektedir (Farrington, 1997; 2002). Dolayısıyla, çocuklar bir kez suç işleyip ceza adalet sistemi içerisinde girdiğ inde yapılacak her hangi bir müdahale çocuğ un gelişimsel yaşam döngüsünü değ iş tirmek noktasında geç kalabilmektedir. Çocuklar üzerinde gerçekleştirilecek erken müdahale programları, etkili olması durumunda hem çocuğ un yaşamında hem de toplumsal düzeyde inanılmaz kazanç getirecektir. Ancak dünyada ve ölkemizde suçluluğ u önlemeye ya da azaltmaya ilişkin uygulanan her programın başarısı her şeyden önce suçluluk riskini arttıran *nedensel risk etkenlerin* doğru olarak belirlenmesi ve sonrasında da bu etkenlerin sistematik olarak hedef alınması esasına dayanır (Farrington, 2002). Yukarıda da belirtildiğ i üzere ölkemizde ceza adalet sistemi dışındaki nüfusa odaklanan çalışmaların neredeyse tamamı kesitsel araş-

¹ Örneğ in, Farrington (1998), Londra'daki erkek çocukları 8 yaşından itibaren devamlı olarak takip ettiğ i boylamsal araştırmasında, 10 ile 16 yaşları arasında ciddi bir suçtan hüküm giyen erkeklerin yarısının 17 ve 24 yaşları arasında şiddet suçlarından hüküm giydiğ ini, oysa aynı dönemde hiç hüküm giymeyen çocukların sadece %8'inin ileriki yaşlarda hüküm giydiğ ini tespit etmiştir. Üstelik aynı çalışmadaki bulgular, ilk kez 10-13 yaşları arasında her hangi bir suçtan hüküm giyen erkeklerin en istikrarlı suçlular olduklarını ve 32 yaşına kadar ortalama 10 yıllık bir suç kariyeri geliştirdiklerini ortaya koymuştur (Farrington, 1992).

tırma tasarımıyla gerçekleştirildiğinden dolayı söz konusu çalışmalar ülkemizde suçluluk olasılığını arttıran risk etkenlerinin belirlenmesinde yetersiz kalmakta ve dolayısıyla da çocukların anti-sosyal gelişimlerini önlemek adına gerçekleştirilebilecek sosyal müdahale programlarını bilimsel dayanaktan yoksun bırakmaktadır.

Ayrıca son olarak ülkemizde değerlendirme çalışmalarının (*evaluation studies*) yaygın olmamasının da ciddi bir sorun olduğuna değinmek gerekmektedir. Nihayetinde uygulanan sosyal müdahale programlarının ya da ceza adalet sistemi içerisindeki uygulamaların etkinliğinin ve istenen sonuçları yaratıp yaratmadığının doğru olarak belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen değerlendirme çalışmalarının büyük bir titizlikle yapılması gerekmektedir. Müdahale programlarının etkinliğinin değerlendirilmesinde sebep-sonuç ilişkisine dair varılan sonuçların geçerliği açısından en ideal araştırma tasarımı, büyük örneklemelerle ve uzun zaman aralıkları ile boylamsal olarak gerçekleştirilen *rastlantısal kontrollü deneylerdir*. (Farrington, 1996; 1999; 2000; 2003). Bu türde çalışmaların sağladığı *deneysel kontrol*, yapılan bir müdahalenin suç davranışı üzerinde etkisi olup olmadığını gösterme, suçluluğun nedenlerini anlama ve yapılan müdahalenin suçluluk üzerindeki etkisini diğer üçüncü etkenlerin olası etkilerinden ayırt edebilme konusunda çok başarılı olduğundan dolayı deneysel olmayan çalışmalarda kullanılan *istatistiksel kontrol* ile karşılaştırıldığında çok daha üstündür (Farrington, 2003). Elbette birçok müdahale programının değerlendirilmesinde deneysel tasarımın uygulanması ve denek birimlerinin deney ve kontrol gruplarına rastlantısal olarak yerleştirilmesi mümkün olmamaktadır (Farrington, 1997). Bu gibi durumlarda araştırmacılar müdahale programlarının değerlendirilmesinde nedensel geçerlik yönünden nispeten daha zayıf olan yarı-deneysel ya da deneysel olmayan araştırma tasarımlarını kullanmaktadırlar (Shadish, Cook ve Campbell, 2002).

Amerika'da ve Avrupa'nın birçok ülkesinde yapılan değerlendirme çalışmaları, ceza adalet sistemi dışında gerçekleştirilen bazı müdahale programlarının ümit vaat ettiğini göstermektedir (Farrington, 2002). Ancak maalesef bu yaklaşım ülkemizde oldukça ihmal edilmekte ve çocuklar ceza adalet sistemi içerisine girdikten sonra sistem içerisindeki uygulamalarla soruna çare aranmaktadır. Oysa çocuğun ceza adalet sistemi içerisine girmiş olması zaten varsa bile önlemenin başarısız olduğunu ya da hiç olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, ülkemizde bir taraftan ceza adalet sisteminin çocukların yüksek yararı adına geliştirilmesi gerekmektedir; fakat diğer taraftan da kriminolojik araştırmaların acil olarak desteklenmesi ve elde edilen bilimsel bulgular ışığında suç önleme stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Sonuç

Ülkemizde ilk kez 1943 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir Kriminoloji Enstitüsü kurulmuş ve yine ilk kez 1953 yılında kriminoloji dersi İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde seçmeli olarak öğretilmeye başlanmıştır (Dönmezer, 1994). Tüm dünyada kriminoloji disiplininin geldiği nokta ve gördüğü itibara karşın süreç içerisinde ülkemizde bu alan yeterince gelişmemiştir. Bu makalede kriminolojinin tanımı ve unsurları –suçluluğun ölçülmesi, suçluluğun nedenlerinin incelenmesi ve suçun kontrolü ve önlenmesi– üzerinden ortaya konulan değerlendirme zaman içerisinde ülkemizde kriminolojiye duyulan ilginin ve konuya ilişkin olarak yapılan araştırmaların giderek arttığını; ancak gerek suçun ölçümü olsun gerekse suçluluğun neden-

lerinin araştırılması olsun Türkiye’de yapılan bilimsel çalışmalarda ciddi eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Kriminolojinin iki ayağı eksik olunca haliyle Türkiye’de kriminolojinin en nihai amacına, yani ampirik bulgulara ve kanıta dayalı suç önleme stratejilerinin geliştirilmesi ve bu stratejilerin sonuç etkinliğinin ampirik olarak değerlendirilmesine, hizmet edemediğini söylemek zorundayız. Nitekim tüm bu sorunların kaynağı 2014 yılı itibarı ile ülkemizde kriminolojinin bağımsız bir disiplin olarak bulunmaması ve bu ülkenin kriminolog yetiştirememesi gerçeğinde aranmalıdır.

Kaynaklar

Achenbach, T. M., McConaughy, S. H. ve Howell, C. T. (1987). Child/Adolescent Behavioral and Emotional Problems: Implications of Cross-Informant Correlations for Situational Specificity. *Psychological Bulletin* 101(2): 213-232.

Aebi, M. F. ve Linde, A. (2010). Is There a Crime Drop in Western Europe? *European Journal on Criminal Policy and Research* 16(4): 251-277.

Aebi, M. F. ve Linde, A. (2012). Conviction Statistics as an Indicator of Crime Trends in Europe from 1990 to 2006. *European Journal on Criminal Policy and Research* 18(1): 103-144.

Akers, R. L. ve Sellers, C. S. (2009). *Criminological Theories: Introduction, Evaluation and Application*. (Beşinci Bası). New York: Oxford University Press.

Ankara Üniversitesi Kriminoloji Enstitüsü. (1954). *1000 Mükerrir Suçlu Hakkında Kriminolojik Anket*. Ankara Üniversitesi Huk. Fak. Yay. No. 73. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.

Bachman, R. ve Schutt, R. K. (2003). *The Practice of Research in Criminology and Criminal Justice*. (İkinci Bası). Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage.

Bal, H. (2007). Toplumsal Eşitsizlik Temelinde Çocuk Suçluluğu (Isparta-Van Karşılaştırması). *Sosyoloji Dergisi* 17: 293-311.

Balo, Y. S. (2005). *Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Bayındır, N., Özel, A. ve Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğunun Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi* 9(1-4): 95-108.

Benjet, C. ve Kazdin, A. E. (2003). Spanking Children: The Controversies, Findings and New Directions. *Clinical Psychology Review* 23(2): 197-224.

Cohen, S. (1988). *Against Criminology*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.

Coleman, C. ve Moynihan, J. (1999). *Understanding Crime Data: Haunted by the Dark Figure*. Buckingham, İngiltere: Open University Press.

Deater-Deckard, K., Dodge, K. A. ve Sorbring, E. (2005). “Cultural Differences in the Effects of Physical Punishment.” M. Rutter ve M. Tienda (Ed.) *Ethnicity and Causal Mechanisms* içinde. Cambridge, NY: Cambridge University Press.

Demir, N. Ö., Baran, A. G. ve Ulusoy, D. (2005). Türkiye’de Ergenlerin Arkadaş-Akran Grupları ile İlişkileri ve Sapmış Davranışlar: Ankara Örnekleme. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 32: 83-108.

Dönmezer, S. (1943). Garp Memleketlerinde ve Memleketimizde Çocuk Suçluluğunun Umumi İnkişafı. *İş Mecmuası Çocuk Sayısı* 34: 96-126.

- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. (Sekizinci Bası). İstanbul: Beta.
- Duyan, V. ve Duyan, G. Ç. (2007). *Gençlerin Demografik Özellikleri, Aile İlişkileri ve Aile İşlevleri, Arkadaşlık İlişkileri, Okul Yaşamı ve Yoksulluğun Suç Davranışına Etkisi Proje Sonuç Raporu* (TÜBİTAK – SOBAG 106K097).
- Elliott, D. S., Huizinga, D. ve Ageton, S. S. (1985). *Explaining Delinquency and Drug Use*. Beverly Hills: Sage.
- Enzmann, D. ve Podana, Z. (2010). Official Crime Statistics and Survey Data: Comparing Trends of Youth Violence between 2000 and 2006 in Cities of the Czech Republic, Germany, Poland, Russia and Slovenia. *European Journal on Criminal Policy and Research* 16: 191-205.
- Erdoğan, Z. (1993). “Hüküm Giymiş Erkek Çocukların Suç İşlemelelerinde Rol Oynayan Faktörler: Elazığ Çocuk İslahevi Örneği,” M. Tezcan ve N. Çelebi (Ed.), *Sosyolojide Son Gelişmeler ve Türkiye’de Etkileri* içinde (ss.114-131). Abant: Unesco Milli Komisyonu.
- Farrington, D. P. (1991). “Childhood Aggression and Adult Violence: Early Precursors and Later-Life Outcomes,” D. J. Pepler ve K. H. Rubin (Ed.) *The Development and Treatment of Childhood Aggression* içinde (ss.5-29). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Farrington, D. P. (1992). Criminal Career Research in the United Kingdom. *British Journal of Criminology* 32: 521-36.
- Farrington, D. P. (1996). “The Explanation and Prevention of Youthful Offending,” J. D. Hawkins (Ed.), *Delinquency and Crime: Current Theories* içinde. Cambridge, Melbourne: Cambridge University Press.
- Farrington, D. P. (1997). Evaluating a Community Crime Prevention Program. *Evaluation* 3: 157-173.
- Farrington, D. P. (1997). “Human Development and Criminal Careers,” M. Maguire, R. Morgan ve R. Reiner (Ed.), *The Oxford Handbook of Criminology* içinde (İkinci Bası) (ss.361-408). Oxford: Oxford University Press.
- Farrington, D. P. (1998). “Predictors, Causes and Correlates of Male Youth Violence,” M. Tonry ve M. H. Moore (Ed.), *Youth Violence* içinde (ss.421-275). Şikago: University of Chicago Press.
- Farrington, D. P. (1999). A Criminological Research Agenda for the Next Millennium. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 43(2): 154-167.
- Farrington, D. P. (2000). Explaining and Preventing Crime: The Globalization of Knowledge—the American Society of Criminology 1999 Presidential Address, *Criminology* 38: 1-24.
- Farrington, D. P. (2002). “Developmental Criminology and Risk-Focused Prevention,” M. Maguire, R. Morgan ve R. Reiner (Ed.), *The Oxford Handbook of Criminology* içinde (Üçüncü Bası). New York: Oxford University Press.
- Farrington, D. P. (2003). A Short History of Randomized Experiments in Criminology: A Meager Feast. *Evaluation Review* 27(3): 218-227.
- Farrington, D. P. ve Jolliffe, D. (2005). Crime and Justice in England and Wales, 1981-1999. *Crime and Justice: A Review of Research. Crime and Punishment in Western Countries, 1980-1999*. 33: 41-81. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Farrington, D. P. ve Loeber, R. (1999). "Transatlantic Replicability of Risk Factors in the Development of Delinquency," P. Cohen, C. Slomkowski, C. ve L. N. Robins (Ed.), *Historical and Geographical Influences on Psychopathology* içinde. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Farrington, D. P. ve Painter, K. (2004). *Gender Differences in Offending: Implications for Risk-Focused Prevention*. Report 9/04. Londra: Home Office.

Farrington, D. P., Loeber, R. ve Stouthamer-Loeber, M. (2005). "How Can the Relationship between Race and Violence Be Explained?" D. F. Hawkins (Ed.), *Violent Crime: Assessing Race and Ethnic Differences* içinde. Cambridge: Cambridge University Press.

Farrington, D.P., Coid, J. W., Harnett, L., Jolliffe, D., Soteriou, N., Turner, R. and West, D. J. (2006). *Criminal Careers Up to Age 50 and Life Success Up to Age 48: New Findings From the Cambridge Study in Delinquent Development*. Londra: Home Office. (Research Findings No. 299).

Gunnoe, M. L. ve Mariner, C. L. (1997). Toward a Developmental-Contextual Model of the Effects of Parental Spanking on Children's Aggression, *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 151: 768-775.

Hancı, İ. H., Dülger, H. E., Toy, E., Demirçin, S., Ertürk, S. ve Coşkun, H. (1993). 1988-1991 Yılları Arasında Elazığ'da Suç İşlediği İddiasıyla Yargılanan Çocukların Demografik Özellikleri. *Ege Tıp Dergisi* 32: 343-345.

Hawkins, J. D., Herrenkohl, T., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, R. F. ve Harachi, T. W. (1998). "A Review of Predictors of Youth Violence," R. Loeber ve D. P. Farrington (Ed.), *Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions* içinde (ss. 106-141). Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage Publications.

Hofstra, M. B., Van Der Ende, J. ve Verhulst, F. C. (2000). Continuity and Change of Psychopathology from Childhood into Adulthood: A 14-Year Follow-Up Study. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 39(7): 850-858.

Hunter, R. S. ve Kilstrom, N. (1979). Breaking the Cycle in Abusive Families. *American Journal of Psychiatry* 136: 1318-1322.

İçli, T., Arıkan, H., Bayrakçı, N., Maden, M., Asker, A., Öztürk, M. ve Özkan, M. (2007). *Sokakta Yaşayan, Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar: Ankara ve İstanbul Örneği, Çözümler ve Öneriler Proje Sonuç Raporu*. TÜBİTAK – SOBAG Proje No: 105K015.

İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü. (1964). *Ağır Ceza Mahkemelerine Göre Suçlu Çocuklar Hakkında Kriminolojik Araştırma (1945-1958)*. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.

İstanbul Üniversitesi Türk Kriminoloji Enstitüsü. (1953). *974 Suçlu Çocuk Hakkında Kriminolojik Anket*. İstanbul: Hüsnütabiat Basımevi.

Jahic, G. ve Akdaş Mitrani, A. T. (2010). International Crime Victim Survey 2005: Criminal Victimization in Istanbul Households. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 5: 190-198.

Kazdin, A. E., Kraemer, H. C., Kessler, R. C., Kupfer, D. J. ve Offord, D. R. (1997). Contributions of Risk-Factor Research to Developmental Psychopathology, *Clinical Psychology Review* 17(4): 375-406.

Kızmaz, Z. ve Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Electronic Journal of Social Sciences* 9(32): 269-311.

Killias, M., Lucia, S., Lamon, P. ve Simonin, M. (2004). Juvenile Delinquency in Switzerland Over 50 Years: Assessing Trends Beyond Statistics. *European Journal on Criminal Policy and Research* 10: 111-122.

Klein, M. W. (Ed.) (1989). *Cross-National Research in Self-Reported Crime and Delinquency*. Los Angeles: Kluwer Academic Publishers.

Kocadaş, B. (2007). Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu. *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi* 1: 157-186.

Kraemer, H. C., Kazdin, A. E., Offord, D. R., Kessler, R. C., Jensen, P. S. Ve Kupfer, D. J. (1997). Coming to Terms with Terms of Risk. *Archives of General Psychiatry* 54: 337-343.

Kraemer, H. C., Stice, E., Kazdin, A., Offord, D. ve Kupfer, D. (2001). How Do Risk Factors Work Together? Mediators, Moderators and Independent, Overlapping and Proxy Risk Factors. *American Journal of Psychiatry* 158: 848-856.

Krohn, M. D., Thornberry, T. P., Rivera, C. ve Le Blanc, M. (2001). "Later Delinquency Careers," R. Loeber ve D. P. Farrington (Ed.), *Child Delinquents: Development, Intervention and Service Needs* içinde. Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage.

Kumru, A. (2011). *Çocukların Bilişsel, Duygusal ve Olumlu Sosyal Gelişimlerinin Boylamsal Çaltışılması Proje Sonuç Raporu*. (TÜBİTAK – SOBAG 104K068).

LeBlanc, M. ve Loeber, R. (1998). "Developmental Criminology Updated," M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice* içinde (cilt 23, 115-198). Şikago: University of Chicago Press.

Lipsey, M. W. ve Derzon, J. H. (1998). "Predictors of Violent or Serious Delinquency in Adolescence and Early Adulthood: A Synthesis of Longitudinal Research," R. Loeber ve D. P. Farrington (Ed.), *Serious and Violent Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions* içinde (86-105). Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage Publications.

Loeber, R. ve Farrington, D. P. (2001a). "Executive Summary," R. Loeber ve D. P. Farrington (Ed.), *Child Delinquents: Development, Intervention and Service Needs* içinde. Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage.

Loeber, R. ve Farrington, D. P. (2001b). "The Significance of Child Delinquency," R. Loeber ve D. P. Farrington (Ed.), *Child Delinquents: Development, Intervention and Service Needs* içinde. Thousand Oaks, Kaliforniya: Sage.

Loeber, R. ve Hay, D. F. (1994). "Developmental Approaches to Aggression and Conduct Problems," M. Rutter ve D. Hay (Ed.), *Development Through Life: A Handbook for Clinicians* içinde. Londra, İngiltere: Blackwell Science.

Loeber, R. ve Le Blanc, M. (1990). Toward a Developmental Criminology. *Crime and Justice* 12: 375-473.

Loeber, R., Farrington, D. P., Stouthamer-Loeber, M. ve Van Kammen, W. B. (1998). *Antisocial Behavior and Mental Health Problems: Explanatory Factors in Childhood and Adolescence*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-Limited and Life-Course Persistent Antisocial Behaviour: A Developmental Taxonomy. *Psychological Review* 100: 674-701.

Murray, J., Farrington, D. P. ve Eisner, M. P. (2009). Drawing Conclusions about Causes from Systematic Reviews of Risk Factors: The Cambridge Quality Checklists, *Journal of Experimental Criminology* 5: 1-23.

Özbay, Ö. (2003). Merton's Strain Theory: Evidence from High Schools in Ankara. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* 27: 59-76.

Özbay, Ö. (2004). Yaş, Adolesan Suçları ve Sosyal Bağ Teorisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 7: 53-75.

Özbay, Ö. (2011). Does General Strain Theory Account for Youth Deviance in Turkey? *Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1: 107-129.

Özbay, Ö. ve Özcan, Y. Z. (2006a). Classic Strain Theory and Gender: The Case of Turkey. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 50(1): 21-38.

Özbay, Ö. ve Özcan, Y. Z. (2006b). A Test of Hirschi's Social Bonding Theory: Juvenile Delinquency in the High Schools of Ankara, Turkey. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 50(6): 711-726.

Perry, A., McDougall, C. ve Farrington, D. P. (Ed.) (2005). *Reducing Crime: Effectiveness of Criminal Justice Interventions*. West Sussex, İngiltere: John Wiley and Sons.

Polat, A. ve Gül, S. K. (2010). *Suçun Ölçümü*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Rosenbaum, P. ve Rubin, D. B. (1984). Reducing Bias in Observational Studies Using Subclassification on the Propensity Score. *The Journal of the American Statistical Association* 79: 516-524.

Sellin, T. (1931). The Basis of a Crime Index. *Journal of Criminal Law and Criminology* 22: 335-356.

Shadish, W., Cook, T. ve Campbell, D. (2002). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Causal Inference*. Boston: Houghton Mifflin.

Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Conger, R. D. ve Chyi-In, W. (1991). Intergenerational Transmission of Harsh Parenting. *Developmental Psychology* 27(1): 159-171.

Smith, D. J. (2005). "Explaining Ethnic Variations in Crime and Antisocial Behaviour in the United Kingdom," Michael Rutter ve Marta Tienda (Ed.) *Ethnicity and Causal Mechanisms* içinde (ss. 174-203). New York: Cambridge University Press.

Sokullu-Akıncı, F. (2012). *Kriminoloji*. (Dokuzuncu Bası). İstanbul: Beta.

Stevens, G. W. J. M., Pels, T., Bengi-Arslan, L., Verhulst, F. C., Vollebergh, W. A. M. ve Crijnen, A. A. M. (2003). Parent, Teacher and Self-Reported Problem Behavior in the Netherlands: Comparing Moroccan Immigrant with Dutch and Turkish Immigrant Children and Adolescents. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 38: 576-585.

Thornberry, T. P. (1997). "Introduction: Some Advantages of Developmental and Life-Course Perspective for the Study of Crime and Delinquency," T. P. Thornberry (Ed.), *Advances in Criminological Theory: Developmental Theories of Crime and Delinquency* içinde (ss.1-10). New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Thornberry, T. P. ve Krohn, M. D. (2000). "The Self-Report Method for Measuring Delinquency and Crime," J. Reno, D. Marcus, M. L. Leary ve J. E. Samuels (Ed.) *Measurement and Analysis of Crime and Justice* içinde. Washington, DC: U. S. Department of Justice.

Tuğ, A., Doğan, Y. ve Hancı, H. (2002). 1996-1999 Çocuk Suçluluğu Profili. *Ankara Barosu Dergisi* 2: 183-188.

Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro.

Ulusoy, D. (2006). Gençlerin Sapmış Davranışlara Yönelmelerinde Etiketlemenin Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 23: 21-31.

Ulusoy, M. D., Özcan Demir, N. ve Görgün Baran, A. (2005a). Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Biçimleri ve Ergen Problemleri: Ankara İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 3(3): 367-389.

Ulusoy, M. D., Özcan Demir, N. ve Görgün Baran, A. (2005b). Parçalanmış Aile ve Gençlerde Sapmış Davranışlar: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 22: 61-66.

Unicef. (2009). *Assessment of Juvenile Justice Reform Achievements in Turkey*. Cenevre, İsviçre: UNICEF Regional Office for Central and Eastern Europe/Commonwealth of Independent States. Erişim tarihi: 25 Şubat 2014, http://www.unicef.org/ceecis/UNICEF_JJTurkey08.pdf.

Ünal, H., Çukur, C. Ş. ve Özbayrak, C. (2010). *Aile, Arkadaş Grupları ve Okulun Gençlerin Şiddet Davranışlarına Etkisinin Boylamsal Olarak Çalışılması Proje Sonuç Raporu*. (TÜBİTAK – SOBAG 106K310).

Widom, C. S., Weiler, B. L. ve Cotler, L. B. (1999). Childhood Victimization and Drug Abuse: A Comparison of Prospective and Retrospective Findings. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 67(6): 867-880.

Williams, J. R. ve Gold, M. (1972). From Delinquent Behaviour to Official Delinquency. *Social Problems* 20(2): 209-229.

